

HET VANGEN VAN EENDEN MET SLAGNETTEN.

DOOR WIJLEN

Dr. G. A. VENEMA.

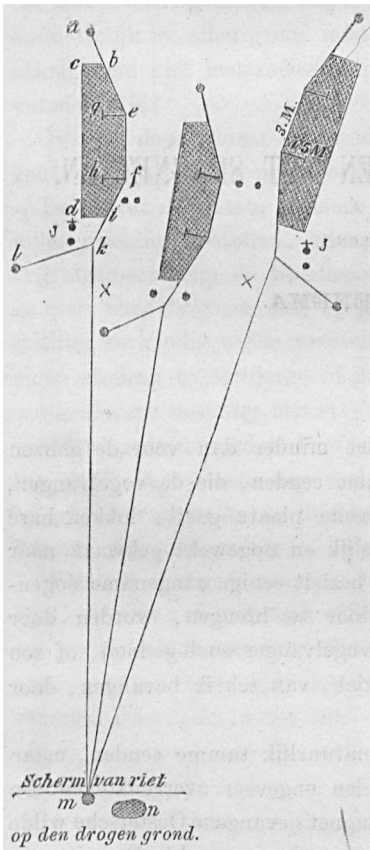
Het slagnet is voor de eenden niet minder dan voor de ganzen een verschrikkelijk werktuig. De tamme eenden, die de vogelvanger, langs sommige randen van het net eene plaats geeft, lokken hare wilde natuurgenooten door haar vroolijk en opgewekt gekwaak naar de netten heen, en velen, die de hoop bezielt eenige aangename oogenblikken bij hare tamme verwanten door te brengen, worden door het net bedekt en daarna door den vogelvanger snel gedood, of zoo het net haar niet bereikt, redden zij zich, van schrik bevangen, door een overhaaste vlugt.

De roep-eenden bij de netten zijn natuurlijk tamme eenden, maar hare vederen moeten met die der wilden ongeveer overeenkomen. De beste roep-eenden zijn de onder het slagnet gevangene Oostersche wilde eenden, die door den vogelvanger tam worden gemaakt. De witte en bonte eenden roepen niet gaarne en minder aanhoudend dan de grauwe eenden. Ook worden ze door de wilde eenden gewantrouwd.

De vangst van eenden met het slagnet begint ongeveer half Augustus; half Maart is zij geëindigd. Zij mag alleen plaats hebben gedurende den tijd, die door Gedeputeerde Staten voor de jacht op het waterwild wordt bepaald.

In de maand Maart vangt men echter in de regel geen Westersche

eenden meer. In het begin van Maart of in Februari reeds voelen zij den invloed der liefde; de jongen van het voorgaand jaar paren. Zij denken dan niet meer aan het geroep der tamme eenden bij het slag-net. Dat geroep heeft zijn aantrekkelijkheid voor haar verloren, de koppels ontbinden zich langzamerhand in paren. De Oostersche eendvogels echter

Netten voor het vangen van eenden in het water.

VERKLARING.

Bij *s, s* zijn twee woerden vastgestoken, de overige 6 woerden zijn in een mand of hok achter de rietschutting; als er koppels wilde eenden komen, laat men ze vliegen; bij $\times \times$ is voeder waarop zij zich later laten nedervallen. Men steekt hier bij *s, s* de woerden vast, omdat de eenden op die plaatsen veelal, als de wilden komen, schrikken en zich pogou los te trekken, als wanneer de wilden vluchten, zoodra zij zien dat de tammen vast zijn.

TEEKENS.

Woerd $\dagger$ } Liefst tamgemaakte Oostersche
Eend $\bullet$ } eenden.
 Mand met woerden.
 $\times$ Hier is het voedsel voor de woerden.

AFMETINGEN.

$bc = 14$ mazen.

$di = 24$ "

De mazen hebben eene zijde van 6 c. M.
Het net is lang, niet opgesimd, = 24 M.
Opgesimd..... = 13 M.
Ieder springstok lang..... 1.5 M.

worden gevangen zoolang zij hier vertoeven. In den regel vangt men die eenden in slag-netten alleen bij dag. Is het water op de hooilanden echter met een ijskorst bedekt, al zijn de meren ook nog niet bevroren, dan kapt de vogelvanger wel eens bijten in het ijs, waarin zij gaarne vertoeven. Hij legt er zijne netten bij, die in den grau-

wen nacht niet door de wilde eenden, hoe wantrouwend zij ook zijn, worden opgemerkt. Zonder aan gevaar te denken, zwemmen ze argeloos onder het bereik van het slagnet, dat haar bedekt, en waaruit ontluchten niet mogelijk is. Bij dag zouden de eenden het net opmerken, en zich wel wachten zich in de bijt neer te laten.

Voor de vangst van eenden van iedere soort is de morgenstond het best. De eenden vliegen dan het meest. Later op den dag verminderen de koppels in de lucht en dus ook de komst van de eenden bij de netten.

Op het Zuidlaarder Meer vangt men de meeste eenden bij W. en Z.W. wind, hetzij dan dat de eendvogels, bij dezen wind, in het vliegen om reisjes door de lucht te ondernemen veel genoegen vinden, hetzij dat deze wind, als hij het meer bereikt, geen geluid overvoert, omdat het meer in die richting verder van de publieke wegen is verwijderd dan bij O., N.O. of Z.O. winden.

De laatste reden is niet zonder gewicht, althans ik verklaar er het feit door, dat bij O., N.O. en Z.O. winden de eendenvangst op het Zuidlaarder Meer aan den oostkant, die een harden, ondiepen bodem heeft, van zeer weinig en wel van veel minder belang is dan bij W. en Z.W. wind. Niet ver van de oostzijde van het meer ligt een rijweg, en een oostelijke wind draagt ieder geluid, dat op dien weg wordt veroorzaakt, tot ver naar het meer over.

De eenden zijn wel niet schuwer dan de ganzen, maar de eersten zwemmen veelal in het meer en nemen dus gemakkelijker het geluid waar dan de ganzen, omdat deze in den regel vliegen, en omdat door het gedruisch dat zij daardoor maken, het aankomend geluid voor haar onmerkbaar wordt.

Men vangt de eenden alleen op het water. De droge grond wordt door haar bij dag niet betreden.

In de netten vangt men zoowel oostersche als westersche wilde eenden, maar de laatsten, die minder wantrouwend zijn dan de eersten, met meer gemak.

Verder vangt men *pijlstaarten* en een klein getal *slobben* en *teelings*; des najaars enkel eene *krik*; *kreetsen* vangt men zelden in het na- en voorjaar. De witte eenden en *pijlstaarten*, die als het net haar bedekt, onophoudelijk naar boven te springen, ten einde zich zoo mogelijk door vliegen te redden, en die zodoende angstige pogingen aanwenden om naar boven door het net te ontkomen, verspillen nutteloos hare krachten. Het verschrikkelijke net blijft haar bedekken,

totdat de vogelvanger de ongelukkigen, door ze te dooden, uit haar lijden verlost. Maar de slobben, teelings en krikken, als zij tot haar schrik ontdekken dat het net haar belet door de vlucht te ontkomen, houden den kop aan den grond en spoeden zoo, onder de mazen en het sim door, tot buiten het net. Zij verwarren slechts zelden in de mazen, de teelings echter meer dan de slobben — en worden daarom slechts zelden gevangen.

De kreetzen, en soms de teelings, kruipen en wringen zich ook door de mazen; de eersten meer dan de laatsten, zelfs als de mazen klein zijn. Om de vangst dezer vogels te vergrooten, hebben de vogelvang-ers afzonderlijke netten met zeer kleine mazen voor het vangen van teelings en krikken. De mazen hebben bij deze netten eene zijde van 4.2 cM. De figuur op bladzijde 254 geeft een overzicht van de plaatsing der netten. In den regel plaatst men 3, somtijds 6 netten. In het laatste geval vordert de vangst 2 personen.

De eenden zijn bevestigd zoo als men dit met de ganzen doet. Aan enkele woerden geeft men bij de eenden eene plaats, anderen zet men achter het rietscherm in een mand, om door guspen de eenden te doen roepen. Komen er koppels wilde eenden in de lucht aanvliegen en vreest de vogelvanger dat zij de netten onopgemerkt zullen voorbij vliegen, dan geeft hij aan een of meer tamme woerden uit de mand de vrijheid, die zich met spoed bij de wilden voegen, om ze naar de netten te brengen.

Voor die eendenvangst is het niet noodig ganzen bij de netten te bevestigen. De eenden houden niet veel van het geroep van ganzen, dat voor de eenden niets aantrekkelijks heeft, omdat zij vermoedelijk de ganzen als overheerschers beschouwen. Enkele malen wordt er toch een gans in het eendennet gevangen.

Bij de vastgestokene eenden en op de plaats waar de woerden te huis behooren, is gekookte haver of rogge in het water gebracht. In den om- trek van Meppel en in Holland wordt van boekweit gebruik gemaakt. Het grootste getal eenden, dat in de laatste jaren door de vogelvan- gers te Foxhol in één slag is gevangen, beliep bij dag 51; bij nacht, in een bijt, 99 stuks.

Die gelukkige dagen zijn voor den vogelvanger maar al te zeldzaam.

Behalve de vogelvanger door slagnetten en in eendekooien, bedreigt ook de jager de wilde Westersche eenden haar met den dood. Schuilende langs de wateringten en slooten, langs de oevers der meren, poelen

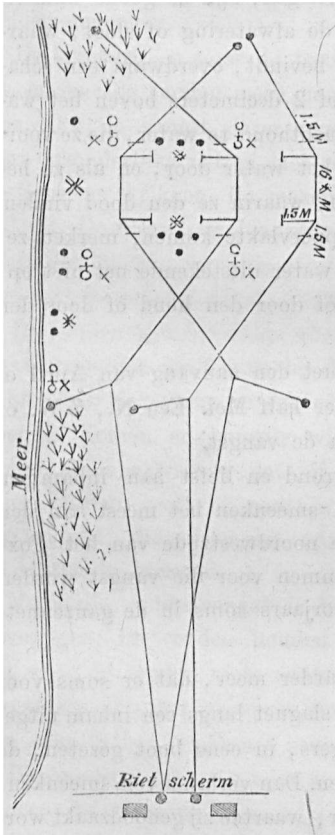
en veenputten, weet hij haar tot op eenen afstand te naderen, die door de draagkracht van zijn geweer wordt overtroffen. De vangst is op die wijze voor iederen jager wel niet groot, maar door de vele jagers, die zich er mede bezig houden, wordt toch jaarlijks een aanzienlijk getal eenden geschoten. Vóór dat de jonge eendjes, die men soms tot een 14tal bij de moeder aantreft, kunnen vliegen, zijn ze goede duikers. Om ze dan te vangen, plaatst men in de afwatering of sloot, waarin zich de wilde eend met hare kiekens bevindt, overdwars een schakelnet en wel zoo, dat de bovensim 1 of 2 decimeters boven het watervlak uitsteekt. Dan zendt men den jachthond te water, die ze vooruitdrijft. De jongen schieten snel onder het water door, en als ze het net bereiken, verwarren zij in de mazen, waarin ze den dood vinden. Zelfs zoo zij bij het net aan de wateroppervlakte komen, merken ze, door angst als verblind, het boven het water uitstekende net niet op; zij verwarren in de mazen en worden of door den hond of door den jager gedood.

Voor de smeeken begint de vangst met den aanvang van April of iets later. Zij bereikt haar einde ongeveer half Mei. Een N., Z.W. of O. wind en betrokken lucht begunstigen de vangst.

De vangst geschiedt op den drogen grond en liefst aan inhammen van het meer. Daarom vangt men de smeeken het meest aan den oostkant van het Zuidlaarder en aan de noordwestzijde van het Foxholster meer, waar zeer geschikte inhammen voor die vangst worden gevonden. Buitendien worden ze des voorjaars soms in de ganzennetten in het water gevangen.

Zijn er veel smeeken op het Zuidlaarder meer, dat er soms voor een deel mede bedekt schijnt, en is het slagnet langs een inham uitgespannen, dan drijft een der vogelvangers, in eene boot gezeten, de smeeken langzaam naar dien inham heen. Dan verlaten vele smeeken, tegen het net, zeer voorzichtig het water, waartoe zij genoodzaakt worden, omdat langs den inham, terzijde van het net, takjes van wilg of els in den grond zijn gestoken, waartusschen zij zeer ongenegen zijn zich te begeven. Als het net uitgespreid over den grond werd gelegd, zouden de smeeken, die verstandiger zijn dan velen meenen, van schrik bevangen, haastig de vlucht nemen. Daarom neemt men het net te zamen; men graaft eene goot, waarin het onder de sim wordt geborgen. Daarna wordt de sim van boven met afgesneden gras bedekt, zoodat de smeeken van sim, van touwen en net niets bespeuren.

In de onderstaande figuur vindt men aangewezen hoe de slagnetten voor het vangen van smeenken worden geplaatst. Zooals men daaruit zien zal, slaan twee netten naar elkander over: het derde net beweegt zich, in tegenoverstelling van dat voor eenden, naar de zijde van het meer, omdat van die zijde de smeenken het net naderen.

Netten voor het vangen van smeenken op den drogen grond.

VERKLARING.

De genten en woorden heeft men, ieder in een hok, achter het rietscherm. Men laat ze opvliegend vliegen als er smeenken den wal naderen; zij vallen later neder, ieder bij zijn wijfje; de ganzen bij X, de woorden bij #, waar zij gekookte haver of rogge vinden.

De mazen van het smeenkennet hebben eene zijde van 5.8 centimeter. De springstokken zijn lang 1.5 M.; het net heeft eene lengte van 18 M. De springstokken zijn 16 M. van elkander verwijderd. Het net reikt nog 1.5 voorbij de springstokken, zoodat het 19 M. lang is.

TEEKENS.

Gent	♂	} A. albifrons weenkies.
Gaus	○	
Woerd	†	} Liefst tamgemaakte Oostersche eenden.
Eend	•	
	●	Paaltjes in den grond.

Voor roep-eenden maakt men gebruik van de grauwe tamgemaakte Oostersche eenden, die men ook voor de tamme eenden bezigt, en tevens van tamme weenkies. De smeenken toch zijn niet zoo op het gezelschap harer soort gesteld als de wilde eenden. Zij luisteren gaarne naar het geroep der tamme eenden en weenkies, en vinden haar gezelschap aangenaam.

Als de vangst van smeenken een aanvang neemt, zijn in den regel alle ganzen, behalve de schierlings, reeds naar hare zomerverblijven teruggekeerd, en daaraan mag het worden toegeschreven dat men in de slagnetten voor smeenken geene ganzen, nu en dan slechts een schierling opdoet.

Omtrent de plaatsing der eenden en weenkies geeft de teekening voldoende aanwijzing. De eenden-woorden en ganzen-genten zijn meest bij de netten bevestigd, enkele woorden vliegen in den regel heen en weder. Ook bij deze netten vinden de vogels voedsel van gekookte haver en rogge.

Zoo als ik vroeger reeds heb opgegeven, zijn de smeenken terecht zeer bevreesd voor valken. Van al de soorten van eenden is er geene, waarop die roofvogels meer belust zijn dan op de smeenken. Duizenden dezer goedhartige vogels vluchten van schrik bevangen, wie weet waarheen, als een enkele valk tusschen haar op zijn prooi nederschiet. De vogelvanger handelt in zijn belang, als hij het getal valken vermindert. Zijn er van deze roofvogels in den omtrek van den vogelvanger, dan dient hetzelfde werktuig, het slagnet waarmede hij de smeenken vangt, ook om de valken te dooden.

Hij maakt dan eene levende smeenk op of bij het slagnet vast. Waagt de valk het nu den vogel aan te vallen, dan slaat de vogelvanger het net om en de valk vindt er evenzeer den dood als de smeenk die hij vervolgt.

De vangst van smeenken kan soms aanzienlijk zijn. Een vogelvanger te Foxhol heeft mij medegedeeld, dat hij eens in één slag 179 stuks en gedurende één dag, in de maand April, 264 stuks smeenken onder het slagnet had gevangen.

De Foxholster vogelvangers, ten getale van 6 personen, houden zich in deze provincie met de eendenvangst door middel van slagnetten bezig. Naar ik meen vangen de vogelvangers te Scharmer alleen ganzen.

De vangst te Foxhol is thans niet groot. Zij vermindert ten gevolge van het afnemen van het getal cenden van elke soort, dat ons bezoekt.

In 1870 werden er ongeveer gevangen: 1200 smeenken, 600 wilde eenden, 200 pijlstaarten, 50 slobben, 50 teelings en eenige krikken en kreetzen.

In 1870 werden verkocht: de wilde eenden voor 70 cent, de pijlstaarten voor 50 cent, de smeenken en slobben voor 35 cent, de teelings voor 17½ cent het stuk.

Bij deze prijzen wijkt de verhouding eenigszins af van die, welke bij de in eene kooi gevangen eenden is aangenomen.

In den stijgenden prijs dezer vogels, die vóór October hier worden geroept en verkocht, maar die na October met de vederen, door tuschenkomst van poeliers, naar de Londensche markt worden gezonden, vindt de vogelvanger eenige vergoeding voor de afnemende vangst; maar de prijs der levensmiddelen is tot eene hoogte gestegen, die den vogelvanger voor zijn onderhoud en dat van zijn gezin tot grootere uitgaven dan vroeger noodzaakt, en hieraan is het toe te schrijven, dat hij, trots alle inspanning, nauwelijks met zijne verdiensten zijn noodwendige uitgaven kan bestrijden.

De voogd van het eiland Rottum houdt zich somtijds in de maanden November en December met het vangen van eenden in de slag-netten bezig. Hij vangt in den regel niets dan wilde eenden, zonder dat ik kan opgeven of zij tot de Oostersche of Westersche verscheidenheid behooren, alsmede teelings en smeenken. De vangst is er echter onbeduidend. In den winter van 1871—1872 bedroeg zij slechts 5 stuks.

Overigens weet ik niet dat elders in de provincie eenden met slag-netten worden gevangen.

De vangst van eenden met slag-netten vordert eene akte, die van smeenken niet; hiervoor schijnt het voldoende een consent te bezitten, dat kosteloos door den Commissaris des Konings wordt afgegeven.
